

האומנם כל האמצעים כשרים להשגת הרשעה? / פרופ' בועז סנג'ור*

(כותרת משנה: האומנם למשטרה ולפרקליטות מותר לאיים על עדים ולנהל משפט בתקשורת?)

א. משפטו של מר אהוד אולמרט

בהנחה שהמשטרה ו/או הפרקליטות הן שמסרו לערוץ 10 את צילומי החקירה מתיק אולמרט ששודרו בחדשות ב-31.1.11, מדובר במעשה נבלה. בכתבה שודרו קטעים מחקירתה במשטרה של העדה גב' רייצ'ל ריזבי רז, שעסקה בהסדרת נסיעותיו לחו"ל של מר אולמרט, היוצרים רושם (עם דברי הקריינות) שהעדה הפלילה את מר אולמרט, באשרה את התזה של המשטרה והפרקליטות, שלפיה השתמש בכספי ציבור למימון נסיעות לחו"ל של בני משפחתו; תזה שנודעה בציבור כ"פרשת ראשונטורס".

אלא שפרוטוקול הדיון שנערך בבית-המשפט המחוזי בירושלים ביום 2.11.10 בתיק פלילי 426/09 מלמד שהתמונה המגמתית הזו היא ביסודה שקרית. מפרוטוקול החקירה הנגדית שחקרה את העדה הסנגורית עורכת-הדין נויט נגב, עולה התמונה המדאיגה הבאה: חוקרי המשטרה הטעו את העדה לחשוב שאין שיקים ואין חיובים בכרטיס אשראי שבאמצעותם שילם מר אולמרט על הנסיעות הפרטיות שחרגו מחשבון נקודות הזכות שעמד לרשותו כדין (במאמר מוסגר יובהר כי מכיוון שהרבה לנסוע, בעיקר להרצאות, נצברו לזכותו נקודות רבות בחברות התעופה, שאפשרו נסיעות חינם רבות. לא מדובר על תקופת היותו ראש ממשלה או שר). חוקרי המשטרה רמזו לעדה שהיא עצמה תיהפך לחשודה אם לא תספר להם את שרצו לשמוע. העדה הייתה בהריון מתקדם והתחננה לדחות את המשך החקירה לאחר הלידה. החוקרים לא ויתרו ולבסוף העדה נשברה והסכימה לאשר באוזניהם שמר אולמרט כנראה לא שילם על הנסיעות הפרטיות של בני משפחתו ושכנראה שהן מומנו מהחשבון הציבורי. אלא שכבר במהלך החקירה במשטרה חזרה בה וסירבה להעיד עדות שקרית (בעיניה, לפחות). במשפט עצמו זומנה העדה להעיד מטעם התביעה. בחקירתה הראשית חזרה על האמת שלה – שלפיה לא היה מימון פסול. לבקשת התביעה הוכרזה כ"עדה עוינת" והתביעה הורשתה לחקרה "חקירה נגדית". התובעים הקרינו בפני השופטים סרט ובו קטעי חקירה במשטרה הנחזים כמפלילים.

אלא שבחקירה הנגדית שחקרה הסנגורית את העדה [עמ' 5934-6026 לפרוטוקול] נחשף שבעצם הוצאו דברים מהקשרם וכבר בחקירה במשטרה העידה העדה שלא היה מימון אסור. **באופן מדהים, התובע** עוה"ד קורב (הזכור לרע מהפרסומים שלפיהם כינה חלק משופטי ישראל "חמורים גדולים") **הרשה לעצמו לאיים על העדה, ברמזו לה במהלך עדותה – לנגד עיני השופטים (!) כי ייתכן שיינקטו נגדה הליכים משפטיים בעקבות עדותה** [ע' 6005 לפרוטוקול – לקרוא ולא להאמין]. העדה הבהירה בחקירתה הנגדית שפעמים רבות אמרה לחוקריה "כן" במובן של "כן, תמשיכי" אך המשטרה בחרה להוציא שאלות ואמירות "כן" שכאלה מהקשריהן [5948]. החוקרים הטעו את העדה [5970]; ערערו את בטחונה בדבריה [5973] עד כי היא מכנה בבית-המשפט את האופן שבו נחקרה במשטרה כ"סוג של עינוי" [5974]; ואיימו בשינוי מעמדה מעדה לחשודה [5976]. בשלב מסוים נאלצה להסכים לשקר, מחשש שתיהפך לחשודה [598]. חוקרי המשטרה ממש הדיחוה לשקר [5987]. תמליל החקירה במשטרה מלמד שהחוקרים לא רצו לשמוע מהעדה את האמת, אלא רק דברים מפלילים [6003]. הם מכניסים לפיה דברים שנועדו להפליל את

* פרופ' בועז סנג'ור הוא ראש החטיבה למשפט פלילי ולקרימינולוגיה במרכז האקדמי למשפט ולעסקים.

מר אולמרט ולאחר מכן גם את גב' שולה זקן. המחקרים מלמדים שחקירה לוחצת עלולה לגרום לחשודים להודות בעבירות שלא בצעו; ובוודאי שהיא עלולה לגרום לעדים להפיל אחרים.

מן הפרט אל הכלל

גם בפרשת רומן זדורוב, אשר הורשע לאחרונה (הרשעה מפוקפקת מאוד לדעתי – כפי שפירטתי לאחרונה בכתב-העת "הסניגור"), הרשו לעצמם המשטרה והפרקליטות לנהל את המשפט גם בתקשורת. עד לאחרונה נהגו להלך אימים על מי שהתבטא באשר למשפט פלילי שעודנו מתנהל, וזאת על בסיס העבירה הארכאית הידועה כ"סוב יודיצה" והעוסקת בפרסום באשר להליך פלילי "תלוי ועומד" של פרטים העלולים להשפיע על השופטים. באחד מפסקי-הדין הבודדים שדנו בעבירה זו, אף הרחיק השופט אהרן ברק לכת ופירש עבירה זו פרשנות מרחיבה מאוד ומדי, כביכול די ברשלנות ולא נדרשת מודעות. כך הורשעה העיתונאית אורלי אזולאי, שכל "חטאה" היה שלא ידעה כי מועד גזר-הדין במשפט מסוים נדחה, כך שראיון שערכה עם העצור, אשר אמור היה להתפרסם לאחר גזר-הדין, פורסם בסופו של דבר לפניו. בוודאי על בסיס פרשנות מרחיבה זו של העבירה, ואפילו על בסיס פרשנות הנכונה כעבירה הדורשת מודעות מלאה לסיטואציה, יאלצו שוטרים ותובעים רבים להצטופף על ספסלי הנאשמים אם תיאכף עבירה זו גם כנגדם. אינני תומך בקיומו של איסור ארכאי זה. הגיעה העת לבטלו. אך בין הקיצוניות שמסמן קיומו, לבין התנהלותן של המשטרה והפרקליטות לאחרונה, תוך הכפשת חשודים, נחקרים ונאשמים בתקשורת עוד בטרם הסתיים ההליך המשפטי, משתרעת תהום. המשטרה והפרקליטות אינן גופים פרטיים. הן שייכות לכלל האזרחים וממומנות בכספי המסים שלהם. לכן, גם ללא איסור פלילי, אנו מצפים להרבה יותר ממי שאמורים לייצג את כולנו כחברה בהליכים הפליליים ומסביב להם.